



מפרט המבחן בתושבע"פ לכיתה ה' תשפ"ו

המבחן יתקיים, אי"ה, בתאריך י' בסיוון 26/5 ויעסוק בתכנית הלימודים בתושב"ע בכיתה ה' עד חודש ניסן, על-פי ההישגים הנדרשים בהוראה. בנספח למסמך זה מפורטים הנושאים לבחינה וההישגים הנדרשים.

במבחן שלושה חלקים:

חלק א – הלכה (קיצור שולחן ערוך, מקור חיים לתלמידים, ע"פ פסקי הרב חיים דוד הלוי [הספר החדש, מהדורת תשע"ט])

חלק ב – גמרא (תלמוד בבלי, מסכת "ברכות", פרק רביעי – "תפילת השחר")

חלק ג – משנה (מסכת "ראש השנה")

- כלל תלמידים ייבחנו בהלכה. ועל-פי תכנית הלימודים בבית-הספר ייבחנו במשנה או בגמרא.

- חומר עזר המותר בשימוש- אין (בטופס המבחן יובאו מקורות על-פי הצורך).

- מבנה השאלון: המבחן בנוי כך שתינתן אפשרות בחירה בין השאלות, על-מנת לאפשר לכל בית-ספר מיקוד עצמי של חומר הלמידה לקראת המבחן. בנספח המובא בהמשך מופרטות אפשרויות הבחירה השונות.

- משך המבחן שעה וחצי (90 דקות)

שימו לב !

ההישגים הנבדקים בכל חלק הכתובים להלן בנספח בעמודים 2-11 באופן כללי, הם כתובים במפורט [באתר המפמ"ר](#) לתלמוד ולתושבע"פ.

בברכה ובהצלחה רבה

הרב מנחם קליין

מפמ"ר על הוראת תלמוד ותושב"ע

הרב אלקנה שטראוס

מדריך תושב"ע ארצי



נספח

חלק א – הלכה:

הנושאים והמקורות

תפילה

ה. ברכות השחר, א-ה, ז-ח

יג. הכוונה בתפילה, א-טו

יד. תפילת עמידה א-ו

יז. חזרת הש"צ, א-יג

ברכות

ג. ברכת אשר יצר, א-ח

גג. ברכה על מאכלים שנאכלים בזמן הסעודה, א-ה

כד. ברכת המזון, א-יח

כה. ברכת חמשת מיני דגן וברכת אורז, א-יג

כו. ברכה ראשונה וברכה אחרונה על מאכלים שונים, א-ז

כז. קדימה בברכות, א-ט

כח. ברכות הנהנין, א-ח

כט. ברכות הריח, א-יד

לג. ברכת הגומל א-י

לד. ברכת הראיה על א"י וחכמי ישראל והגויים, א-ד

ההישגים הנבדקים בחלק א:

- הישג 1: יסודות התורה שבעל-פה

(א) איתור הלכה או נושא לפי תוכן העניינים ב"קיצור שולחן ערוך"
(ב) זיהוי מקור ההלכה כאשר מופיע במפורש בגוף ההלכה (פסוק, גמרא וכו')

- הישג 2: מושגים

(א) מושגי בסיס:

"אנשי כנסת הגדולה", "דאורייתא", "דרבנן", "ספק דאוריתא לחומרא", "ספק דרבנן לקולא", "שיעור כזית", "שיעור רביעית".

(ב) מושגי תוכן:

תפילה: "ברכות השחר", "מאה ברכות", "ברכות השבח", "ברכות ההודאה", "תפילות אבות תקנום", "תפילות כנגד קורבנות", "קרבן תמיד", "תפילת שמונה עשרה", "ברכות תפילת עמידה" ("ברכות ראשונות", "ברכות אמצעיות", "ברכות אחרונות"), "תפילת לחש", "חזרת הש"ץ", "קדושה", "מוזים דרבנן", "טרחה דציבורא".

ברכות: "מעין שלוש", "ברכה ראשונה", "ברכה אחרונה", "ברכות הריח", "פת הבאה בכיסנין", "קביעות סעודה", "מג"ע א"ש", "קדימה בברכות".

- הישג 3: אוצר מילים

הבנת לשון ההלכה.

- הישג 4: מבנה

זיהוי מבנה הסעיף: "מקרה", "דין", "טעם"

- הישג 5: הבנה, פרשנות, יישום

א) יכולת לסווג דינים לפי מדרג הלכתי דרך הבנת המושגים הבאים: "מצווה מן המובחר", "הרי זה משובח", "לכתחילה", "יצא ידי חובה", "כשר", "מותר", "בדיעבד", "לא יצא ידי חובה", "פסול", "אסור", "המחמיר תבוא עליו ברכה".

ב) הבנת פרטי הדין: מי חייב ומי פטור? מתי הדין נוהג ומתי אינו נוהג? איך מבצעים את הדין? היכן יש לבצע את הדין? מה טעם ההלכה?

ג) יישום ההלכה במקרים דומים

- הישג 6: ערכים ורלוונטיות

איתור ערך מרכזי מההלכה, משל, איתור ערך הכרת הטוב מתוך ברכה על מאכלים.

הבנת הקשר בין הערכים הנלמדים לבין עולמנו.

להתרשמות ממבנה המבחן ולסגנון השאלון ניתן לעיין [במאגר המשימות](#) כמפורט באתר המפמ"ר לתלמוד ולתושבע"פ

חלק ב – גמרא

חלק ב' עוסק בפרק רביעי, "תפילת השחר", לפי החלוקה הבאה:

יחידה א': מדף כו ע"א (תחילת הפרק) עד דף כו ע"ב ("ואסמכינהו רבנן אקרבות").

יחידה ב': (סוגיית "עד ועד בכלל"): מדף כו ע"ב ("רבי יהודה אומר...") עד דף כז ע"א ("תפילת המנחה עד הערב").

יחידה ג': מדף כז ע"א ("תפילת המנחה עד הערב") עד דף כז ע"ב ("אלא של מוצאי שבת בשבת הווה").

הערה חשובה:

שימו לב, המבחן בנוי כך שתינתן אפשרות בחירה בין השאלות. לימוד יחידה ב' (סוגיית "עד ועד בכלל") יעניק לתלמידים מרחב בחירה גדול יותר במבחן. מורה שילמד סוגיה זו יאפשר לתלמידיו גמישות מירבית ומבחר רב יותר של שאלות לבחירה מתוך השאלון.

להתרשמות ממבנה המבחן ולסגנון השאלון ניתן לעיין [במאגר המשימות](#) כמפורט באתר המפמ"ר לתלמוד ולתושבע"פ

הישגים הנבדקים בחלק ב:

- הישג 1: יסודות התורה שבעל-פה
 - א) הכרת השמות של ששת סדרי המשנה (זמ"ן נק"ט)
 - ב) הבחנה בין תנאים לאמוראים ובין אמוראי ארץ ישראל לאמוראי בבל:
 - תנאים - רבי יהודה בר עילאי, רבי יהודה הנשיא (רבי)
 - אמוראי ארץ ישראל - רבי יצחק, רבי יוחנן, רבי יוסי ברבי חנינא, רבי יהושע בן לוי, רבי אמי, רבי אסי, רבי זירא, רבי אלעזר, רבי נתן בר טובי
 - אמוראי בבל - רב חסדא, רב יצחק, רב כהנא, רב הונא, רב, שמואל, רב יהודה, רבא, רב יוסף, רב נחמן בר יצחק, רב אויא



ג) היכרות עם התנאים הבאים:

רבי יהודה בר עילאי:

מגדולי התנאים בדור הרביעי, מרבותיו- רבי עקיבא, חבריו- רבי מאיר, רבי יוסי, רבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע.
מתלמידיו- רבי יהודה הנשיא. כל פעם שמופיע בש"ס רבי יהודה הכוונה אליו. -
התנא שפסקיו מוזכרים במשנה במספר הגדול ביותר מבין התנאים האחרים.
התגורר באושה שבגליל, היה עני מרוז, נקרא חסיד.
לאחר הכנות לשבת היה נראה כמלאך ה' צבאות, פניו האירו תמיד.
כך היה מנהגו של רבי יהודה ברבי אילעאי: ערב תשעה באב מביאין לו פת חרבה במלח, ויושב בין תנור לכיריים, ואוכל, ושותה עליה קיתון של מים, ודומה כמי שמתו מוטל לפניו

רבי יוחנן:

מגדולי אמוראי ארץ-ישראל בדור השני, מייסד וראש ישיבת טבריה 80 שנה.
מסדר ש"ס ירושלמי. מרבותיו- רבי יהודה הנשיא ורבי אושעיא.
מחבריו- ריש לקיש. היו לו תלמידים רבים.
נולד יתום מאב ומאם, מיד לאחר שנתעברה אמו מת אביו, ובשעת הלידה מתה אמו, גדל אצל סבו. למד תורה בעמל ובהתמדה.
היה מבורך בכוח גופני גדול, יופי נדיר ובעושר. היה לו כוח להחיות מתים.

ד) התמצאות במסכת: הסדר שהיא נמצאת בו, שם ומספר הפרק הנלמד
ה) התמצאות בדף גמרא: זיהוי הדף והעמוד בגמרא, התמצאות בפירושי רש"י ("דיבור המתחיל"), זיהוי מקומו של רש"י ושל תוספות בדף הגמרא, תפקיד "תורה אור" ו"עין משפט נר מצווה"



- הישג 2: מושגים
 - (א) מושגי בסיס: מושגים או כללים הקשורים לתכנים רבים בגמרא
 - (ב) מושגי תוכן: מושגים או כללים הרלוונטיים ליחידה הנלמדת
- יש להיעזר [ברשימה הבאה](#)

- הישג 3: אוצר מילים
 - הכרת המילים הבאות בארמית:
 - "והאמר", "בריה", "כולי יומא", "יהיב" "צלותא", "אזיל", "דמי", "ליה", "הכא",
 - "התם", "אתא", "הכי", "אי", "אית", "עסקינן", "מאן", "דלמא", "מאי", "איכא",
 - "אנן", "נמי", "כוותיה", "השתא", "איקלע", "הווה", "שאני",

- הישג 4: מבנה
 - (א) זיהוי מבנה הסוגיה: "שאלה", "תשובה", "קושיה", "תירוץ", "הוכחה", "מחלוקת".

(ב) זיהוי מונחי הדיון-

מונחי דיון	אפיון	הסבר
ורמינהו	סתירה	פתיחה להצגת סתירה בסוגיה בין שני מקורות שסמכותן שווה
איבעיא להו	שאלה	שאלה/בעיה שנשאלה בבית-המדרש שבד"כ יש לה שני צדדים
או דילמא	הצעה	הצעת אפשרות אחרת, הבאת הצד השני
תא שמע	הצעת מקור	לצורך מציאת תשובה (בדר"כ), ראייה, קושיא לאחד הצדדים
קשיא	מסקנה	הסוגיה או המהלך נחתמת בקושיה
תניא כוותיה	סיוע	סיוע מברייאת לדברי אחד האמוראים או לדברי שניהם
אי בעית אימא	הצעת	הצעת תשובה נוספת לשאלה
שמע מינה	מסקנה	מעין "חותמת" למסקנה ההלכתית
תנו רבנן	פתיחה	פתיחה לברייאת
מאי משמע	שאלת ברור	כיצד לומדים את הרעיון הנאמר מהפסוק.
איני	קושיה	קושיה על מה שנאמר קודם לכן

- ג) זיהוי פסוקים ומקורם מהתנ"ך המובאים בגמרא.
ד) זיהוי מבנה של משניות ושל ברייתות: "כותרת", "אומר", "מקרה", "דין",
"טעם".

• הישג 5: הבנה, פרשנות, יישום

- א) ניסוח המובאות מהמשנה ומהגמרא בלשון התלמיד: הסבר המקרה, הדין והטעם, השאלה והתשובה, הקושיה והתירוץ.
ב) הבנת מחלוקות: הבנת נושא המחלוקת, הבנת הסברה של כל דעה, זיהוי הדעה המקלה והמחמירה, והסבר ההוכחה או הדחייה.
ג) יישום הדין הנלמד במקרים דומים.

• הישג 6: ערכים ורלוונטיות

- א) איתור ערך מרכזי מהגמרא, למשל: חשיבות תפילה בזמנה, אחריות, מחויבות לקיום מצוות.
ב) הבנת הקשר בין הערכים הנלמדים ובין עולמנו.

חלק ג – משנה

חלק ג עוסק במסכת "ראש השנה" (פרקים א-ד)

הערה חשובה:

שימו לב, המבחן בנוי כך שתינתן אפשרות בחירה בין השאלות. לימוד פרק ב' יעניק לתלמידים מרחב בחירה גדול יותר במבחן. מורה שילמד פרק זה יאפשר לתלמידיו גמישות מירבית ומבחר רב יותר של שאלות לבחירה מתוך השאלון. להתרשמות ממבנה המבחן ולסגנון השאלון ניתן לעיין [במאגר המשימות](#) כמפורט באתר המפמ"ר לתלמוד ולתושבע"פ

הישגים הנבדקים בחלק ג:

- הישג 1: יסודות התורה שבעל-פה
 - (א) הכרת השמות של ששת סדרי המשנה (זמ"ן נק"ט)
 - (ב) התאמה בין המסכתות שלהלן ובין הסדר שלהן במשנה: "ברכות", "יומא", "סוכה", "ראש השנה", "תענית", "מגילה" (המסכתות נלמדו בכיתות ג-ו)
 - (ג) היכרות עם התנאים:

רבן יוחנן בן זכאי

מגדולי התנאים בדור הראשון. נשיא ישראל (נקרא רבן), אע"פ שלא היה ממשפחת הנשיאים.
אחר חורבן בית השני, הקים את ישיבת יבנה. תיקן תקנות רבות.
רבתיו: הלל ושמאי.
תלמידיו המובהקים: רבי אליעזר בן הורקנוס, רבי יהושע בן חנניא.
"ארבעים שנה עסק במסחר, ארבעים שנה למד, ארבעים שנה לימד".
היה עד לחורבן הבית: ערב החורבן הוציאוהו תלמידיו מירושלים הנצורה, והוא התייצב לפני אספסינוס הרומי וביקש ממנו שלוש בקשות: יבנה וחכמיה.

אחר החורבן תיקן תקנות "זכר למקדש", כמו: שיום הנף כולו אסור, נטילת ארבעת המינים כל שבעה ימי סוכות, תקיעת שופר בשבת בעיר שיש בה בית דין. מאימרותיו: "אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך, כי לכך נוצרת". היה מרבה לבדוק את העדים אמרו על רבן יוחנן בן זכאי: שלא הניח מקרא ומשנה, תלמוד, הלכות ואגדות וכל שאר חלקי התורה.

רבן גמליאל (מיבנה):

-מגדולי התנאים בדור השני, ונשיא ישראל (משושלת הנשיאים שייסד הלל הזקן). בדורו חרב בית- המקדש השני. שכתוב רבן גמליאל סתם, הכוונה לרבן גמליאל דיבנה רבו: רבן יוחנן בן זכאי. חבריו: רבי אליעזר ורבי יהודה. מתלמידיו: רבי עקיבא מאמרותיו: כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן: פסח מצה ומרור. ציווה על ר' יהושע לבוא אליו במקלו ובתרמילו ובמעותיו ביום כפור שחל להיות לפי חשבון, וכשבא רבי יהושע עמד ר"ג ונשקו על ראשו וקרא לו "רבי בחכמה ותלמידי שקבלת דברי".

• הישג 2: מושגים

- א) מושגי בסיס: מושגים או כללים הקשורים לתכנים רבים במשנה
- ב) מושגי תוכן: מושגים או כללים הרלוונטיים ליחידה הנלמדת

• הישג 3: אוצר מילים (באורי מילים)

הבנת משמעותן ופירושן של מילים בלשון המשנה.



- הישג 4: מבנה
 - (א) זיהוי "רישא", "מציעתא" ו"סיפא"
 - (ב) זיהוי מבנה המשנה: "כותרת", "אומר", "מקרה", "דין", "טעם"
 - (ג) ניתוח מקרה מפוצל: ניתוח מקרה שיש בו תת-מקרים
 - (ד) זיהוי פסוקים מהתנ"ך במשנה לפי סימני זיהוי, כגון "שנאמר", ציון מקור הפסוק, מרכאות.

להלן טבלה המרכזת את ההישגים: מושגים, אוצר מילים וכמדא"ט.
- הישג 5: הבנה, פרשנות, יישום
 - (א) ניסוח המובאות מהמשנה בלשון התלמיד: הסבר המקרה, הדין והטעם
 - (ב) הבנת מחלוקות בין התנאים: הבנת נושא המחלוקת, הבנת הסברה של כל תנא, זיהוי הדעה המקלה והמחמירה.
 - (ג) יישום הדין הנלמד במקרים דומים
- הישג 6: ערכים ורלוונטיות
 - (א) איתור ערך מרכזי מהמשנה, למשל כבוד חכמים (ראש השנה ב, ט)
 - (ב) הבנת הקשר בין הערכים הנלמדים ובין עולמנו.